

Hoofdstuk 4. Aantrekkelijkheid en Gehechtheid

Bij dit hoofdstuk raakpunten met andere, denk even na over: evaluatief leren, sociale invloeden op emoties (!), sociale activering, (mere exposure, responscompetitie), impliciete en expliciete invloed, prosociaal en agressief gedrag en attitudes

1. Situationele beïnvloedbaarheid van 'natuurlijke' gehechtheid

Kuo: kat-muis

externe heterosoc. beïnvloeding → gehechtheid

Proefopzet: katten vanaf geboorte contact met heterosociale prikkels, meting

O.V. : externe situationele heterosociale prikkels (muis, rat) (en gééén versterking/bestrafing) tussenppn

A.V. : gehechtheid dmvmoordgedrag op gezelschapsdier of daar soortgenoot van

Result. : Nooit doodde een kat het gezelschapsdier of soortgenoot, bij albino zelfs bijna nooit muizen, andere rat

Cairns en Werboff: puppies met konijntje

rol van contact op gehechtheid

Proefopzet: maand oude pups in hok met konijn, daarna wegname-terugplaatstest

O.V. : onbeperkt contact, beperkt contact (draad), geen gezelschap

tussenppn

A.V. : gehechtheid dmv jankdebiel

Result. : Onbeperkt contact veel meer gejank, plafond na tijdje. (zelfs na enkele uren al)

beperkt contact ook meer tov geen contact, maar veel minder

(Bedenk dat ze niet beseffen zelfs niet na acht weken dat het konijn na 3 min terugkomt..)

Cairns : schaapjes met hond

heterosociaal sterker dan natuur

Proefopzet: niet in isolatie opgevoede lammetjes, opgesloten met, daarna keuze

O.V. : opgesloten met ooi/hond/tv

tussenppn

A.V. : keuze tussen ooi en hond/tv

Result. : die met ooi, bijna altijd naar ooi, die met hond, bijna altijd (zeker na tien keer) hond, met tv, minder naar ooi, maar toch meer dan die van hond.

➔ duidt erop dat een niet-homosociale voorkeur ook kan ontstaan tov tv. (en hond)

Na 4-5 maanden: partnerruil hond/ooi (daar 7 weken bij)

Result. : systematisch keuze voor nieuwe partner (wel sneller bij eerst heterosociale)

Denk hier ook aan het belang van tactiel contact (ook bij dat van kat en konijn)

➔ Hypothesen: sociale gehechtheid bij mensen berust niet op een genetisch sociaal programma en worden dus mee bepaald door algemene psychologische factoren (zoals alle quasi-soc. verschijnselen)

Grier: befloten kuikentjes

contactconditionering (los van versterkingscontingentie)

Proefopzet: Kuikentjes vanaf ei gemanipuleerd, daarna keuze

O.V. : luide fluittoon of geen fluittoon

tussenppn

A.V. : gehechtheid dmv afgelegde afstand naar nieuw of oude geluid

Result. : tweemaal zoveel afstand naar oude geluid (terwijl evenveel in controleconditie)

Salzen en Cornell: gekleurde kuikentjes

herhaald autosociaal contact → voorkeur

Proefopzet: kuikentjes al dan niet kleuren, daarna keuze

O.V. : 1. groen/ rood of geel gekleurd (natuurlijk)

tussenppn

2. geïsoleerd of met twee kleurgenoten

A.V. : gehechtheid dmv keuzegedrag in Y-doolhof

Result. : geïsoleerden liepen trager naar testgroepjes of bleven zelfs op zichzelf

sociaal opgevoeden hadden sterke voorkeur voor eigen kleur

ook geïsoleerden voorkeur voor eigen kleur (zelfgehechtheid wrs door spiegelbeeld)

➔ kleur werd discriminatieve stimulus voor toenaderingsgedrag

Pratt en Sackett: gestoorde apen

herhaald contact met zelf → voorkeur

Proefopzet: na 9 maanden in conditie, keuze tussen soortgenoten met zelfde of andere voorgeschiedenis
O.V. : zwaar gestoord: geïsoleerd opgevoed, Licht-gestoord: auditief/visueel contact, Normaal=onbeperkt
A.V. : gehechtheid dmv keuzegedrag

Result. : Gestoorde zochten minder contact dan normalen (meest)
elke categorie zocht het meeste contact bij soortgenoot met zelfde voorgeschiedenis.
(door prikkels gegenereerd door het gedrag van de stimulusdieren tijdens expositie)
→ gelijkheid met zelf=appetitief, verschil=aversief (nieuw)

2. Evaluatief Gedrag en Zajonc's Herhaalde Blootstelling

Zajonc: Turkse Woorden (2!) **veralgemening van bloot-contacteffect (objectsociaal)**

Proefopzet: horen van woorden, dan vraag naar goed of slecht woord

O.V. : herhaald contact dmv frequentie van de woorden (gecontrabalanceerd) tussenppn

A.V. : gehechtheid dmv evaluatie per woord

Result. : betekenis was gunstiger bij hogere frequentie (daarnaast ook wel bij constante frequentie verschillen)
(vooral bij lagere frequenties verschil groot-logaritmische functie)

Zelfde effect bij Chinese karakters/woordtekens en advertentiecampagne (frequentie-effect)

Saegert, Swap en Zajonc: smaak effect op bloot contact **bloot-contacteffect bij homosociale prikkels**

Proefopzet: tijdens proef andere deelnemers ontmoeten

O.V. : 1. frequentie van ontmoetingen binnenppn
2. onaangename of aangename smaak terwijl tussenppn

A.V. : beoordeling van aantrekkelijkheid

Result. : frequentie-effect, maar geen gevolg van conditionering want geen effect van smaak
→ conditionering is niet de oorzaak, maar kan wel versterken

Artefactverklaring

onderzoek hierboven altijd zelfbeschrijvingen, mogelijk artefact aan basis
deelnemer heeft het door?

- effect treedt alleen op bij gedragingen die deelnemers naar eigen willekeur beïnvloeden (1)
- effect enkel als dezelfde deelnemers blootgesteld worden aan prikkels met verschillende frequenties (2)

Harmon-Jones en Allen: foto's beoordelen **artefactverklaring (1)**

Proefopzet: bekijken van foto's, daarna opnieuw met nieuwe en beoordelen

O.V. : al eerder aangeboden in eerste fase of niet (condities A en B in testfase allebei AB)

A.V. : beoordelingen + meting van spieractiviteit (lach of frons)

Result. : Beoordeling van herhaalde foto's gunstiger, plus actievere spieren (lach) +correlatie tussen twee
→ weerlegt deelhypothese van artefactverklaring

Moreland en Zajonc: beoordeling prikkels **artefactverklaring (2)**

Proefopzet: bekijken prikkels, daarna evaluatie

O.V. : frequentie van alle prikkels tussenppn(!)

A.V. : evaluatie

Result. : positievere evaluatie in conditie met hogere frequentie
(vaak trouwens ook gebruik van dekmantel)

- Weerlegging van artefactverklaring

Algemeen: herhaald contact vooral bij vrij neutrale objecten en het gemakkelijkste als prikkel vrij nieuw is
Technisch probleem bij het meten van diepe gehechtheid.
herhaald contact is voldoende (maar niet noodzakelijke voorwaarde) =mere presence

Segal: alfabetische volgorde -> effect op vriendschappen etc

Cutting: kunstwerken die vaak in boeken, mooier dan vergelijkbaren (zelfde kunstenaars, ook bij kinderen)

Grush, et al.: grootste deel van verkiezingen kan voorspeld worden door analyse van herhaalde contact

Schaffner: effect van blootstellingsfrequentie van de naam van kandidaten ook goede predictor.

Mita, Dermer en Knight: spiegelkje spiegelkje

subtiele specificiteit van gehechtheidsobject

Proefopzet: foto's van deelnemer, daarna terugkomen met vriend/vriendin, beoordeling

O.V. : spiegelafdruk, gewone afdruk

A.V. : keuze uit twee foto's

Result. : gefotografeerde meestal spiegelbeeld, andere meestal gewone

➔ verschil tussen gehecht aan mij, vriend gehecht aan mij! (foto's)

Wilson: muziekjes

subjectieve vertrouwdheid

Proefopzet: tijdens zeer moeilijke (cognitief belastende) taak, muziek, daarna herkennen

O.V. : in testfase oude (al 5x gehoord) en nieuwe muziekjes

A.V. : al dan niet herkennen + evaluatie

Result. : Ze konden ze niet herkennen, maar vonden ze wel mooier!

➔ weerlegging van hypothese van subjectieve vertrouwdheid want is cognitief proces (bewust)

Kunst-Wilson en Zajonc: veelhoekjes

subjectieve vertrouwdheid

Proefopzet: eerst subliminaal aanbieden, daarna oude en nieuwe beoordelen +herkennen

O.V. : contactmanipulatie, aanbieden van A of B set

A.V. : beoordeling+herkenning+hoe zeker ben je (over herkenning en voorkeur)

Result. : Niet meer herkenning, wél positievere evaluatie, meer vertrouwen in voorkeur dan herkenning

➔ weerlegging van de hypothese (weerlegt nogmaals artefact(allemaal))

➔ zelfvertrouwen over affectie werd meer beïnvloed door externe stimulusaanbiedingen dan zelfvertrouwen over herkenning

Gelijkaardig onderzoek: Lee-supraliminaal herhaalde aanbieding

Stelling dat affectieve reactie voorrang heeft op cognitieve. voorkeur veronderstelt geen voorkennis.

Responscompetitiehypothese

Nieuwe prikkel niet echt nieuw, want componenten deel van objecten waarvoor domin. resp al verworven.

Responsen op die componenten zijn incompatibel -> responscompetitie

Responscompetitie-> arousal=aversieve opwinding

➔ nieuwe prikkel ongunstig beoordelen

➔ motivatie tot exploratie van nieuwe prikkel

Neemt af bij herhaald contact omdat een respons(categorie) geleidelijkaan dominant wordt.

➔ daling van spanning = negatieve versterker

Toetsbare veronderstellingen

(1) Herhaald contact leidt tot daling van responscompetitie

(2) herhaald contact leidt tot daling van opwinding

(3) daling van responscompetitie leidt tot een positievere evaluatie van dezelfde prikkel

Harrison: chinese tekens (2)

herh contact->↓responscomp(1)

Proefopzet: eerst aanbieding tekens, daarna zo snel mogelijk vrije associatie geven

O.V. : herhaald contact dmv frequentie (gecontrabalanceerd)

binnenppn

A.V. : responscompetitie dmv latentietijd (lang=hoog (want even sterke responsen), kort=laag)

Result. : De latentietijd voor karakters met hoge frequentie was korter

➔ geen weerlegging dat herhaald contact tot daling van responscompetitie leidt

Matlin: Turkse woorden (nog eens)

responscompetitie-> negat. evaluatie (3)

Proefopzet: eerst leren uitspreken, daarna evaluatie en rangschikking

O.V. : responscompetitie dmv frequentie van manier van uitspreken (dus niet aanbiedingsfrequentie)

woorden 12x zelfde klemtoon, 6+6x zelfde klemtoon, 4+4+4x zelfde klemtoon

A.V. : gunstigheid van betekenis en rangschikking van minst naar meest aantrekkelijk

Result. : Voor beide AV, minder gunstig uit 4+4+4 conditie (hoge responscompetitie)

➔ geen weerlegging dat responscompetitie tot negatieve evaluatie leidt

Zajonc: Turkse woorden (nog eens)

herhaald contact → ↓aversieve opwindings (2)

Proefopzet: zelfde als altijd

O.V. : herhaald contact dmv frequentie

A.V. : PGR (psychogalvanische reflex) (=symptoom van spanning)

Result. : PGR daalde naarmate vaker aangeboden woord (niet te wijten aan meer op gemak na tijdje, want als 1e keer aangeboden op einde, even hoge PGR als in het begin)

➔ geen weerlegging dat herhaald contact tot daling van de aversieve opwindings leidt

Kritiek

Harmon-Jones en Allen: toonden aan dat meer activiteit van lachspieren bij herhaald contact

maar géén vermindering van lachspieren bij nieuw of meer fronsspieren

➔ bloot contact steunt op toename van positief affect (dus niet afname van negatief affect of opwindings)

(Maar weinig plaats voor afnameregistratie in dat systeem, + fronsen is meer afkeer en boosheid,

lachspieren kan doordat ppn geen ervaring met registratie-elektroden)

Wat dan met jonge kinderen-geen nieuwe prikkels? voor hen toch wel

(In onderzoek met jonge kinderen toch minder effect, en wanneer is nieuwe prikkel echt nieuw??)

We kunnen ook leren te genieten van een verhoging van de opwindings door nieuwe prikkels

De Casper en Fifer : snelle/trage zuigen **contactconditionering als bron van versterkers van gehechtheidsgedrag**

(1)Proefopzet: horen van moederstem contingent met zuigen, daarna meting van gehechtheid

O.V. : contingent aangeboden met sneller/trager zuigen (daarna nog eens omgekeerd)

A.V. : frequentie van ritme

Result. : Frequentie van het ritme dat de eigen moederstem produceerde nam sterk toe

(2)Proefopzet: gelijkaardig maar toevoeging van geluid en stilteprikkel

O.V. : SD=geluidsprikkel, gaf aan dat zuiggedrag gevolgd werd door eigen moederstem, Sdelta=stilteprikkel
daarna sneller zuigen gaf de vreemde moederstem

A.V. : Zuiggedrag (gehechtheid)

Result. : probabiliteit van zuiggedrag onder SD was een vierde groter dan onder Sdelta

(Makkelijker bij moeder dan vader, wrs door prenataal contact)

(Vergelijking met gefloten-kuikens experiment)

➔ Externe omstandigheden → herhaald bloot contact → voorkeur

Belang:

- moederstem=door contactconditionering een gehechtheidsobject geworden met de macht van een versterker(=secundaire)
- baby leert eerder wat doen als de omstandigheden een contingentie veroorzaken tussen dat gedrag en het verschijnen van het gehechtheidsobject
- gedrag onder controle van gehechtheidsobject zijn geen sociale gedragingen

Algemeen belang van contactconditionering

creatie van versterkers

gehechtheidsgedrag=elk gedrag instrumenteel om gehechtheidsobject te produceren

NP-> gehechtheidsobject, cognitieve onderscheiding nodig, gedragreacties kunnen verworven worden door de controle op dat gehechtheidsobject, hoeven geen gelijkenis te vertonen in hun verschijningsvorm.

Altijd nadenken of iets gehechtheidsgedrag is!

3. Aanhankelijkheid en Zacht Tactiel Contact: The Nature of Love

Harry Harlow: aapjes bij harde of zachte mama

contactcomfort, aanhankelijkheid en geborgenheid

Proefopzet: pasgeboren aapjes weg van mama, vervangmama

O.V. : 1. Harde vs Zachte mama (wel beiden warm, stil)

2. Voedstermoeder=harde of zachte mama

A.V. : aanhankelijkheid: hoe lang bij elke van de moeders (druk)

naar welke moeder als bang?

Result. : Alle aapjes, ongeacht voedstermoeder, meer tijd aan zachte mama (na enkele dagen)

➔ zachtheid = contactcomfort oefent aantrekkingskracht uit

Bij schriktest vanaf derde week allemaal bij zachte (ook als harde noodzakelijk was voor overleven(voeding))

➔ meer dan comfortabele hangstoel alleen, dus ook geborgenheid

Later onderzoek suggereerde dat er geen verschil was tussen echte en zachte mama

Later onderzoek toonde aan dat sportkous verkozen werd boven satijn (zelfgehechtheid?)

Besluiten: Zonder contactcomfort weinig of geen aanhankelijkheid

Voeding krijgen speelt geen rol in ontwikkeling (niet genoeg en niet noodzakelijk)

➔ liefde voor de moeder is meer dan een bijproduct van honger alleen!

➔ Filiale band met moeder werd voortaan gezien als een primair gegeven (niet aangeleerd dr primaire versterker van hongerbevrediging)

Kritiek door Nuttin op contactcomfort als noodzakelijk en voldoende

Geen noodzakelijke voorwaarde voor overleving (tov voedsel) want stierven nooit bij sociale isolatie.

Noodzakelijke voorwaarde voor de ontwikkeling van sociale aanhankelijkheid?

Proefopzet was daar niet geschikt voor om dat te concluderen

Onderzoek van Harlow en Zimmerman met solomoeder- ook aanhankelijkheid aan Harde (wel langzamer en minder)

➔ Harlow heeft dus niet bewezen dat contactcomfort noodzakelijk is

➔ Draagt contactcomfort wel bij tot de optimale ontwikkeling van het aapje? Ook niet aangetoond want geen agressief gedrag bij harde (wel bij zachte) en beter om langer aan nek van moeder te hangen?

Quasi-sociale analyse van contactcomfort (weerlegging)

Wat is er fundamenteel sociaal aan Harlow's sociale aanhankelijkheid?

Hoe komt het dat zachte tactiele prikkels zich opdrongen als sleutelbegrip?

Misschien ook door perinatale externe omstandigheden?

Oorsprong van voorkeur voor zachte tactiele prikkel door gehechtheid aan zelf door herhaald contact?

'Bewijs' door Harlow zelf: spons beter dan zijde, voorkeur voor bewegend, voor warm, gezichtloos geval(!)

4. Blinde Eigenliefde en Blote Eigendom

Nuttin en Monika: letterslot

Hypothese: Het blote feit dat een object tot het Zelf behoort, is een voldoende voorwaarde opdat dit object aantrekkelijker zou worden.

Voorwaarden voor experimentele object:

- het (niet) hebben mag geen systematisch effect hebben op het gedrag van (niet)-eigenaars
  - Ppn moeten onderling verschillende objecten bezitten
  - In andere opzichten moeten de objecten vergelijkbaar zijn.
  - De manipulatie moet gebeuren zonder dat de deelnemer het doorheeft
- ➔ letters als gehechtheidsobject?!

Hypothese: Is het blote feit dat een object (naam) tot het zelf behoort voldoende opdat de samenstellende elementen van dit object (de NL's) aantrekkelijker worden?

Probleem: frequentie van de letters in geschreven taal (onderzoek bewees dat die geliefder waren)

Oplossing: Personen zonder gemeenschappelijke lettergreep werden gekozen

- ➔ gemiddelde proporties gekozen NL's in eigen slot moest groter zijn dan in slot van 'partner' (moeilijk want héél veel gemeenschappelijke letters)
- ➔ geen gebruik van Q,X,Y,Z als opvulletters (nog moeilijker)

Resultaat in experiment: .55 tov .45 , duidelijk steun voor hypothese

Proefopzet: lettertjes aanduiden

- O.V. :
1. letterparen of lettertriades
  2. omcirkelen of doorstrepen
  3. QXYZ werden wel/niet gebruikt
  4. eerst die van de eigen/partner's naam

A.V. : gehechtheid dmv proportie aangeduide NL's

Result : Naamlettereffect kreeg opnieuw steun (niet door initialen)

Deelnemers waren niet in staat de eigen naam cognitief te herkennen

De resultaten suggereren dat de mens voorspelbare voorkeur- en verwerps hiërarchieën ontwikkelt in een universum van stimulelementen waarvan hij niet vermoedt dat ze deel uitmaken van zijn affectieve Zelf. (Zonder het te beseffen, voorkeur en oorsprong)

Internationale voortzetting

Naamlettereffect

Hypothese: de probabilliteit dat een letter omcirkeld wordt als één van de 6 aantrekkelijkste letters van het hele alfabet is groter als hij behoort tot de naam van de deelnemers dan als de identieke letter niet behoort tot de naam van de deelnemer.

Proefopzet: zes letters omcirkelen uit hele reeks + bijkomende vragen

O.V. : NL of>NNL

binnenppn

A.V. : gehechtheid dmv proportie NL's

Result : Gemiddeld 50 procent meer kans voor letter om in top zes te komen als NL (sterkst voor initialen)

Grote verschillen wel tussen landen (afhankelijk van cultuur?) maar zelfs met heel andere talen.

Desondanks verschil tussen Westers-Zelf-ander en Oosters-Wij (onderzoek)

Alternatieve hypothesen

- herhaald contact grootst met eigen naam (dus niet eigendom) (1)
- plezier van de eerste schrijfpresetaties (2)

(Daarnaast ook nog met succes geconfronteerd met de subjectievevertrouwdheidhypothese(-overschatten van frequentie en daardoor aantrekkelijker vinden) en uniciteitshypothese(-verlangen om zich te onderscheiden en naam geeft deze mogelijkheid))

Argumentatie (1)

herhaald contact

- Proeven vooral bij studenten die duizenden malen in contact gekomen zijn met vele letters
- ➔ proportie visueel contact met eigen naam verwaarloosbaar met proportie totale visuele contact met letters
- Veel deelnemers hebben repeterende letters in hun naam

- ➔ niet meer aantrekkelijkheid van repeterende letters
- Treedt op ten aanzien van zowel laag als hoogfrequente letters
- ➔ Toch niet louter herhaald contact

Argumentatie (2)

plezier van het eerste schrijven

Hypothese: eerste les schrijven is naam, plezier van soc. sterk gewaardeerde vaardigheid -> affectieve overwaardering

Relatieve voorkeur voor NL is het grootst kort na eerste schrijfervaring

- ➔ weerlegd door onderzoek: effect werd groter met leeftijd

Treedt niet op met tweede alfabet dat je later leert (want daarin geen eerste schrijfervaring)

- ➔ weerlegd door twee experimenten op bi-alfabetische studenten (Bulgaars en Thais) op beiden een duidelijk NLE, het effect bij moederalfabet was wel groot
- ➔ derde onderzoek in school waar vanaf begin twee alfabetten, geen verschil

Poolse uitzondering + andere vaststellingen

1 onderzoek stelde geen NLE vast, nml in het Russisch alfabet bij Poolse studenten

Waarschijnlijk door de afkeer van Rusland en Russische taal. (bewezen dat minst geliefd)

- ➔ mijn naam geschreven in elementen uit een niet geliefde verzameling wordt beschouwd als niet behorend tot het zelf

Nationale initialen gaf geen effect

Makkelijker vaststellen als verwerping van NNL's dan aanduiden van NL's

Makkelijker als QXYZ wel in verzameling (door affectieve assymetrie=consensus over verwerpen van 'lelijke' letters maar niet over beste letters.)

- ➔ Herhaald contact: lage frequentie een betere voorspellingsbasis tot lage evaluatie dan andersom (Zoals Zajonc vindt)
- ➔ voorbeeld: W minst voorkomend in Frans, toch als NL bij 6 meest gewaardeerd, terwijl anders bij 6 minst gewaardeerde.

Onderzoek toont aan dat mensen vaker dan op toeval te verwachten trouwen met iemand die een initiaal deelt

Nu wordt NLE gebruikt als meting voor zelfwaardering (of als afhankelijke variabele) want verschillen tussen personen.

5. Herhaald Contact en de grens met het of de andere

Zajonc, Markus en Wilson: lichtgevende mamakippen

herh. contact → ↑geborgenheid

Proefopzet: vanaf geboorte in duisternis, bezoek van moeders, schriktest dmv daling van temperatuur

O.V. : contact met 'moeder' hoog, midden, laag, geen + controleconditie zonder contact binnenppn

A.V. : geborgenheid dmv gepiep bij elke kunstmoeder (ook de vreemde)

Result. : Controleconditie evenveel gepiep in duister als met moeder (allemaal)

Experimentele conditie, zowel minder gepiep bij gekende als bij vreemde moeder.

(niet via conditionering verworven betekenis anders bij exp/cont want nooit voedsel)

We zouden verwachten dat de controlekuikens minder zouden piepen in duisternis (want daar hebben ze het meeste contact mee gehad) maar dat was niet zo. Ook de exp. cond werd meeste blootgesteld aan duisternis..

De geborgenheidsreactie tegenover de vreemde moeder was afhankelijk van 1 voorwaarde, dat het kuiken voor de noodsituatie door de omstandigheden de kans gekregen had tot herhaald contact met visuele objecten.

- ➔ iets voor het eerst zien kan dus geborgenheid baren

We stellen grote prikkelveralgemening vast, terwijl mij mensen soms zo specifiek (foto's)

Waar ligt de grens tussen een visueel object en visuele prikkels geproduceerd door een lege kooi..

We zijn zo gehecht aan onszelf (naam!) en toch zoeken we geborgenheid bij een andere (vreemde).